

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТЕХНІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Милацька В.В.

Костопільський будівельно-технологічний коледж

У статті досліджено процес формування психологічної культури майбутніх фахівців та викладачів технічного коледжу. Визначено пріоритетні напрями та принципи ППС. Розкрито роль супроводу у розвитку обдарованості студентів та адаптаційній соціалізації. Описано тренінгову програму з розвитку самодостатньої особистості, що зростає в «проблемній» сім'ї. Спроектовано шляхи популяризації впровадження ППС.

Ключові слова: психологічна культура, психолого-педагогічний супровід, адаптація, обдарованість, соціалізація.

Постановка проблеми. У Національній доктрині розвитку освіти акцентовано увагу на важливості формування самостійної та самодостатньої особистості майбутнього фахівця, і тому студент і зокрема студент технічного коледжу, аби стати висококваліфікованим фахівцем, повинен оволодіти певними компетентностями: адаптуватись у життєвих і професійних ситуаціях; самостійно і творчо мислити; бачити проблему та вміти її швидко і ефективно вирішити; грамотно і ціленаправлено працювати з різноманітною інформацією; бути комунікабельним і здатним працювати в колективі; самовдосконалювати власний інтелектуальний і культурний рівень.

Реформування освіти в зазначених напрямках може відбуватись на принципах наукової обґрунтованості, а реалізувати їх допомагають такі науки, як педагогіка та психологія, що мають якісний методологічний апарат. Одним із напрямів цієї роботи є психолого-педагогічний супровід (ППС) – система підтримки та допомоги майбутньому фахівцю в навчально-виховному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Опрацювавши літературу, ознайомившись із досвідом науковців-практиків в Україні та за кордоном і на основі власного досвіду, пропонуємо звернути увагу на те, що особливістю ППС є необхідність вирішення завдань особистісного розвитку і виховання майбутнього фахівця в складних умовах модернізації системи освіти, а ми намагаючись «йти в ногу з часом», перевірили на власному досвіді ефективність впровадження ППС навчально-виховного процесу на базі Костопільського будівельно-технологічного коледжу.

В. Горбунова [2, с. 77], І. Дубровіна [3, с. 19], П. Матвієнко [3, с. 20], та В. Слободчиков [4, с. 98] виокремлюють складовими ППС процеси психологічної та педагогічної підтримки, допомоги «супроводжуваними» педагогами, психологами кураторами, вихователями. І. Штеймільер зазначає, що ППС різних груп студентів здійснюють порізно [6, с. 99].

Стратегічна лінія ППС майбутніх фахівців пов'язана із психолого-фізіологічними особливостями і моральними завданнями певного віку. Серед них, на думку Д. Белової [1, с. 94], В. Горбунової [2, с. 79] та Л. Столяренко [5, с. 207], найбільш важливим є самовизначення у сферах загальнолюдських цінностей і міжособистісного спілкування.

Актуальність задекларованої проблеми на початковому етапі освітньої реформи, недостатній рівень її наукової розробленості та невизначеність шляхів впровадження ППС в навчальну роботу зумовили вибір теми статті.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зазвичай ППС розглядають як одну з ланок виховної роботи, саме через відсутність мотивації, а також через недостатнє розуміння важливості цього виду роботи, активну участь у впровадженні психолого-педагогічного супроводу відмовляється брати значна кількість суб'єктів навчально-виховного процесу. Вкотре підкреслюю, хибним є твердження багатьох педагогів, що психолого-педагогічним супроводом має займатись виключно психолог закладу, окрім того, більшість своїх проблем у навчанні студенти пов'язують з непорозуміннями у спілкуванні саме з викладачем того чи іншого предмета, а тому створювати комфортні умови навчання і виховання, забезпечувати здорову психоемоційну атмосферу повинні психологічно обізнані всі учасники навчально-виховного процесу. Отже, як бачимо високий рівень психологічної культури як майбутніх фахівців, так і викладачів сприятиме ефективному впровадженню ППС в навчально-виховний процес закладу.

Мега статті – довести доцільність підвищення психологічної культури студентів і викладачів, підкреслити роль впровадження ППС в період адаптаційного періоду і в процесі формування обдарованості майбутніх фахівців. Описати шляхи популяризації ППС в умовах модернізації освітнього середовища технічного коледжу.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, можемо стверджувати, що супровід – це особлива форма здійснення пролонгованої соціальної та психологічної допомоги, ми також встановили, що на відміну від корекції адаптація передбачає не «виправлення недоліків і перебудову», а пошук прихованих ресурсів розвитку людини, опору на власні можливості і створення на цій основі психологічних умов для відновлення зв'язків зі світом людей.

Узагальнивши досвід фахівців-практиків, ми виокремили основні завдання ППС навчально-виховного процесу в технічному коледжі :

1. Створення сприятливих психолого-педагогічних умов для повноцінної реалізації особистісного, індивідуального і фізичного потенціалу майбутніх фахівців.

2. Забезпечення індивідуального підходу до кожного студента на основі його психолого-педагогічних особливостей.

3. Створення психолого-педагогічних умов для забезпечення сприятливого перебігу адаптації студентів-першокурсників.

4. Профілактика та корекція відхилень в інтелектуальному та особистісному розвитку.

5. Формування мотивації до здорового способу життя.

6. Допомога у формуванні умінь адекватно діяти в стресовій ситуації.

7. Сприяння гармонізації соціально-психологічного клімату в групі та педагогічному колективі.

8. Підвищення психологічної компетентності всіх учасників навчально-виховного процесу: майбутніх фахівців, викладачів, вихователів, кураторів, батьків.

Виходячи із аналізу вище зазначених завдань, ми визначили пріоритетні напрями роботи ППС навчально-виховного процесу в технічному коледжі: моніторинг психологічного розвитку майбутніх фахівців; пошук та підтримка обдарованих студентів; корекційно-розвивальна робота з «важкими» студентами; формування мотивації до здорового способу життя; створення комфортних умов для самоосвітньої діяльності та розвитку творчого потенціалу не лише майбутніх фахівців, але й викладачів, поведінка і діяльність яких повинна бути прикладом для наслідування майбутніми фахівцями.

Варто підкреслити, що ефективна робота в цих напрямках будується на дотриманні таких принципів:

- Принцип індивідуального підходу до студента.
- Принцип гуманістичності.
- Принцип превентивності.
- Принцип науковості.
- Принцип комплексності.
- Принцип «на стороні меншого».
- Принцип активної позиції майбутнього фахівця.
- Принципи колегіальності і діалогової взаємодії.
- Принцип системності.
- Принцип раціональності.

З метою розвитку професійних і особистісних якостей педпрацівників технічного коледжу нами було розроблено програму «Школа психологічної майстерності», заняття якої проводимо у формі активного соціально-психологічного навчання. Викладачі технічних дисциплін один раз на тиждень під керівництвом психолога беруть участь у тренінгах, іграх, проблемно-пошукових бесідах, опитуваннях, моделюваннях окремих ситуацій. Саме такі заняття допомагають у дотриманні вищезазначених принципів, що у свою чергу свідчить про високу педагогічну і психологічну культуру викладачів технічного коледжу, що, насамперед, дає змогу виховати справжнього громадянина своєї держави, кваліфікованого спеціаліста, який без надмірних зусиль знаходить вихід із складних життєвих ситуацій; володіє навичками безконфліктного спілкування; вміє доступно пояснити суть своєї роботи; керується розумом, а не піддається емоціональним хвилюванням під час прийняття важливих рішень.

Психологічний супровід на етапі адаптації полягає у наданні першокурсникам допомоги щодо пристосовування їх до нових умов життєдіяльності, до нової соціальної ролі, налагодження відносин один з одним і з викладачами. Це завдання реалізується такими складовими ППС: психологічна освіта; психопрофілактика; психологічна діагностика; розвиваюча діяльність; психологічне проектування.

На основі результатів анкетування, експрес-діагностики, соціометрії, визначені **труднощі в адаптації студентів першого курсу**: негативні переживання, пов'язані з втратою зв'язку з колишніми друзями зі шкільного колективу, з його взаємною і моральною підтримкою; невизначеність мотивації вибору професії, недостатня психологічна підготовка до неї; невміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки і діяльності.

Беззаперечним є той факт, що від того, як відбудеться адаптація особистості до нових умов входження в соціальне середовище, наскільки будуть подолані труднощі з придбанням професійних навичок (за відсутності навичок самостійної роботи), залежить, як сформується у студентів вміння знайти способи самореалізації не тільки в рамках професії, а й поза нею. На «базі» цих умінь надалі будуватиметься особистісний і професійний ріст, відбуватиметься формування життєвих планів.

Що ж до обдарованого студента, то ППС навчання та виховання ґрунтується на готовності викладача, вихователя, психолога навчити його самостійно планувати життєвий шлях, розробляти індивідуальну освітню траєкторію; на здатності дорослого адекватно реагувати на фізичний чи емоційний дискомфорт майбутнього фахівця, на його запит про взаємодію.

У коледжі роботу з обдарованими студентами будують за програмами, які акцентують увагу на сильних сторонах особистості (посилююча модель), або на слабких (коригуюча модель), посилюють сильні сторони, щоб компенсувати слабкі (компенсуюча модель).

Під час викладацької діяльності ми використовуємо творчі методи, які націлені на: повагу до бажання студентів самостійно працювати; вміння стримуватися від втручання в процес творчої діяльності; надання майбутньому фахівцю свободи вибору; створення умов для конкретного втілення творчої ідеї; заохочення роботи над проектами, позиціями самих майбутніх фахівців; уникання будь-якого тиску; підкреслення позитивного значення індивідуальних відмінностей; схвалення результатів діяльності студентів; повагу потенційних майбутніх фахівців, які відстають у навчанні; демонстрацію ентузіазму; організацію безпосереднього спілкування звичайних студентів із обдарованими; отримання максимальної користі від захоплення майбутніх фахівців; вміння переконувати та пропагувати; здібність до самоаналізу.

Проте як свідчить практика, найбільше уваги та підтримки потребують підлітки з проблемних сімей, саме тому, розробляючи тренінгову програму, орієнтувалися на розвиток тих моральних якостей, які допоможуть студентам у спілкуванні не лише з однолітками, але й викладачами

та батьками. Більше того, дібрані вправи спонукають до аналізу і переоцінки власної девіантної поведінки майбутніх фахівців, пошуку шляхів подолання своїх проблем без використання агресій, формування довірливого ставлення до викладачів, психологів, батьків.

Нами розроблено тренінгову програму особистісного розвитку та виховання майбутніх фахівців з проблемних сімей. Програма базується на розвитку емоційно-вольових, комунікативних, інтелектуально-когнітивних та пізнавальних якостей студентів. Важливу увагу приділено варіативності форм заміни вербального спілкування на невербальне (жести, міміка, пантоміма). Прихованим змістом цих вправ було витіснення з лексики майбутніх фахівців нецензурної лексики. Активні дискусії викликали вправи з конфліктології, метою яких було навчити студентів психологічно-грамотно розпочинати, вести та уникати розмови з небажаним співрозмовником.

Разом з тим удосконалення психолого-педагогічної підтримки ставить перед фахівцями (психологами) нове завдання: стимулювати розвиток особистості не лише в комфортних умовах повсякденної допомоги, а й підсилювати її роль у постановці та реалізації власних цілей, стимулювати її самостійність, ініціативність, суб'єктність, руйнувати стереотипи невпевненості, шляхом підвищення рівня власної самооцінки.

Окрім того, нам вдалося сформулювати рекомендації викладачам щодо ППС особистісного розвитку та виховання майбутніх фахівців із проблемних сімей:

- Важливо мати чітке уявлення про студента, намагатися пізнати його внутрішній світ, сприймати його таким, який він є.

- Необхідно усвідомлювати свою межу як дорослої особистості.

- Слід навчитися довіряти майбутнім фахівцям та їх здатності виживати в сучасному світі.

- Викладачам слід пояснювати, чого саме чекають від майбутніх фахівців.

- Дійте розумно і виважено, реагуючи на різноманітні «експерименти» студентів. Ваш спокій і розуміння можуть звести проблему до мінімуму.

Описуючи протокол цього дослідження, було виділено такі позитивні зміни в особистісному розвитку майбутніх фахівців з проблемних сімей: між членами групи виникли приятні, доброзич-

ливі та довірливі стосунки; студенти, які почувалися аутсайдерами серед однолітків, знайшли однодумців; значна частина студентів навчилася протистояти груповому тиску та уникати різних проявів маніпуляцій з боку оточуючих; більшість членів групи відчули себе не лише потрібними у цьому житті, але й корисними, надаючи моральну підтримку та увагу іншим підліткам, що позбавлені опіки з боку сім'ї.

Проте наша експериментальна тренінгова програма також показала, що ресурси ППС недостатньо задіяні під час вирішення сьогоденних завдань виховання та навчання. Однак, не провівши тренінгової програми, ми б не змогли оцінити глобальність тих проблем, над якими нам варто працювати, а результати її проведення – говорять самі за себе.

Висновки і пропозиції. Стаття не вичерпує повною мірою всіх проблем, пов'язаних із підвищенням рівня психологічної культури майбутніх фахівців та їх викладачів, а також дає змогу окреслити можливі шляхи подальших наукових пошуків, зокрема, аналіз зарубіжного практичного досвіду щодо формування ППС навчально-виховного процесу у коледжі; дослідження процесу формування психологічних аспектів розвитку профкомпетентностей майбутніх фахівців під час вивчення галузевих чи спеціальних технічних дисциплін.

Шляхи популяризації: у нашому закладі здійснюється психологічне консультування 2 шляхами: он-лайн (для цього створена група в соціалізації) та конфіденційно після занять щодня. Он-лайн консультування ми хочемо використати з метою популяризації діяльності нашої служби не лише серед студентів, їх батьків, друзів, але й серед педагогічних працівників, адже є багато студентських проблем, які безпосередньо пов'язані із взаємовідносинами із викладачами, а спільний розгляд дасть змогу дійти певного консенсусу.

Психологом розроблено власну платформу в Інтернеті для цілодобового консультування студентів, батьків і педагогічних працівників, а також завантажені окремі блоки тестувань, які можна пройти он-лайн. Щотижня на платформі висвічуються статті на актуальні проблеми у взаєминах між студентами, викладачами, батьками, яку можна обговорювати он-лайн.

Список літератури:

1. Белова Д.Е. К проблеме психологического сопровождения самоопределения личности в профессии // Д.Е. Белова // Психология профессионально-образовательного пространства личности : сб. науч. статей // Екатеринбургский гос. проф.-пед. ун-т. – 2003. – С. 94–95.
2. Горбунова В.О. Психологічні особливості студентсько-викладацьких взаємин : аналіз психологічного контракту. Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 5. – С. 76–80.
3. Дубровіна І.П. Адаптація першокурсників у приватному ВНЗ: складові психолого-педагогічного супроводу (з досвіду роботи Кіровоградського інституту регіонального управління та економіки). Педагогіка і психологія. – К., 2012. – № 4. – С. 17–23.
4. Слободчиков В.И., Шувалов А.В. Антропологический подход к решению проблемы психологического здоровья детей // Вопросы психологии. – 2001. – № 4. – С. 91–105.
5. Столяренко Л.Д. Основы психологии / Л.Д. Столяренко. – 20-е изд. – Ростов н/Д: Феникс, 2008. – 671 с.
6. Штеймиллер І.О. Педагогічний супровід соціокультурної адаптації іноземних студентів під час навчання в українському університеті. – 2014. – № 2. – С. 97–100.

Мылацкая В.В.

Костопольский строительно-технологический колледж

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ТЕХНИЧЕСКОГО КОЛЛЕДЖА

Аннотация

В статье исследован процесс формирования психологической культуры будущих специалистов и преподавателей технического колледжа. Определены приоритетные направления и принципы ППС. Раскрыта роль сопровождения в развитии одаренности студентов и адаптационной социализации. Описана тренинговую программу по развитию самодостаточной личности, которая растет в «проблемной» семье. Спроектированы пути популяризации внедрения ППС.

Ключевые слова: психологическая культура, психолого-педагогическое сопровождение, адаптация, одаренность, социализация.

Mylatska V.V.

Kostopil Construction and Technology College

PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL SUPPORT IN THE CONDITIONS OF MODERNIZATION OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF TECHNICAL COLLEGE

Summary

The article studies the process of formation of the psychological culture of future specialists and teachers of technical college. The priority directions and principles of the PPS are defined. Revealed the role of support in the development of giftedness and adaptation of students. Describes a training program for the development of self-sufficient personality. Designed the ways of popularizing the implementation of the PPS.

Keywords: psychological culture, psychological-pedagogical support (PPS), adaptation, genius, socialization.